

Bestselerio „Kūno kalba“ autorius

Joe Navarro

Toni Sciarra Poynter

FTB agento
patarimai,
kaip atpažinti
manipuliuotoją
ir apsisaugoti

Pavojingi tipai

Alma littera

KODĖL AŠ PARAŠIAU ŠIĄ KNYGĄ IR KAIP JA VADOVAUTIS

1975 M. BIRŽELIO 27-AJĄ dingo jauna mergina Susan Curtis, apsistojusi šiaip jau labai saugiame studentų miestelyje. Penkiolikmetė dalyvavo jaunimo asociacijos programoje Brigham Youngo universitete, kuris yra Provo mieste, Jutos valstijoje. Tuo metu buvau neseniai pradėjęs dirbti policininku ir patruliavau tame studentų miestelyje.

Atlikau pirminį tyrimą dėl Sue dingimo. Su kolegomis apklausėme merginos draugus ir šeimą ir sužinojome, kad prieš dingdama ji pasakė einanti į savo kambarį išsivalyti dantų kabių. Tačiau apieškojus kambarį paaiškėjo, kad Sue dantų šepetėlis sausas. Ji ten taip ir nenuėjo.

Kai kuriuos merginos veiksmus pavyko atsekti (jos pietų talonas buvo panaudotas), tačiau galimybės atkurti visą įvykį buvo ribotos – tais laikais kiekviename užkaboryje dar nekabėjo kameiros, neturėjome ir mobiliųjų telefonų, siejančių mus visus.

Kalbėjomės su Sue artimaisiais. Ir dabar prisimenu jų beribi sielvartą ir nevirtį. Juos ištikusi nelaimė buvo siaubinga ir skaudi, labai skaudi.

Patikrinome visus galimus variantus, bet merginos taip ir neradome. Paslaptingas jos dingimas man nedavė ramybės – tai įvyko man budint, todėl jaučiausi iš dalies kaltas. Turėjau pasidaręs bylos ataskaitos kopiją su Sue nuotrauka ir daugelį metų žmonių miniose dairydavausi veido, nors kiek panašaus į jos. Laikiau tą kopiją ir tam, kad ji man primintų, jog aš nesugebėjau apsaugoti tos vargšės merginos.

Prabėgus daug metų po šio įvykio, kai rengiausi tapti FTB agentu, vieną dieną man paskambino tyrėjas iš Solt Leik Sičio. „Yra kai kas, ką jūs turėtumėte žinoti, – pasakė jis. – Mes taip ir neradome Sue Curtis, tačiau sužinojome, kas ją nužudė.“ Tyrėjas papasakojo, kad tą vakarą išvaizdus jaunas vyriškis sukiojosi po studentų miestelį „Volkswagen“ automobiliu ir dairėsi aukos. Jis prisipažino pagrobęs ir nužudęs Sue Curtis. Tai buvo Theodore (Teddy) Bundy, atėmęs gyvybę iš viso 35 jaunoms moterims keliose valstijose.

Man iki šiol sunku galvoti apie tą šviesiai rudų akių ilgaplaukę merginą, į kurios nuotrauką žiūrėdavau kasdien... kurios dieno-raštį skaičiau... kurios drabužius uosčiau ieškodamas ženkle, kur ji galėtų būti... kurios batelius apčiupinėjau tikrindamas, ar nėra drėgmės ar purvo, desperatiškai mėgindamas surasti bent kokį siūlo galą. Visai įmanoma, kad mačiau jos žudiką, besivažinėjantį po studentų miestelį. Būčiau tikrai atkreipęs dėmesį į jo automobilį, kuris neturėjo studento ar darbuotojo skiriamąjį lipduką, tačiau tądien dauguma policininkų to nedarė, nes miestelyje buvo labai daug svečių. Niekas nieko nematė ir nepranešė apie jokią nusikaltimą. Ta diena buvo tokia kaip ir visos kitos, išskyrus tai, kad studentų miestelyje pasirodė pavojingas žmogus – psichopatas ir serijinis žudikas, paskui dar daug kartų žudęs.

Brighamo Youngo universiteto studentų miestelis – vienas saugiausių JAV, tačiau vis dėlto jame buvo pagrobta ir nužudyta mergina. Kaip tai įvyko ir kas tai padarė? Nustėrau suvokęs, kiek žalos gali padaryti vienas žmogus – ne tik aukoms, bet ir jų artimiesiems. Buvau 22 metų uniformuotas policijos pareigūnas, kai pirmą kartą aiškiai supratau, kad tarp mūsų yra pavojingų žmonių, todėl niekada negalime būti visiškai saugūs. Mane nukrečia šiurpas pagalvojus, ką prieš mirtį, būdama viena su pagrobėju, suprato vos 15 metų sulaukusi Sue Curtis.

Esu tikras, kad kaip tik šio siaubingo įvykio paskatintas po daugelio metų tapau nusikaltėlių psichologinių portretų modeliotoju FTB Tampos skyriuje, o vėliau dalyvavau elitinio FTB Nacionalinio saugumo skyriaus Elgesio analizės programoje. Jaučiausi privalęs suprasti nusikalstamą ir nenormalų elgesį ir šia tema domėjausi didžiąją savo karjeros FTB dalį. Sue Curtis dingo mano budėjimo metu, jos dingimo tyrimo ataskaita buvo parašyta ir pasirašyta mano. Tas tragiškas įvykis pažadino norą išgauti atsakymus iš tų, kurie žino geriausiai – iš nusikaltėlių ir jų aukų.

Daugiau nei keturis dešimtmečius bendraudamas su tais žmonėmis, aš sužinojau, kad esama tam tikrų asmenų, kurie aplinkiniams patys pavojingiausi. Tie žmonės daro vieną nusikaltimą po kito, kankina, skriaudžia kitus, sukelia finansinių problemų ir žudo. Mano knyga yra apie tuos, kurie atneša daug skausmo ir kančių. Tai, ką aš sužinojau apie nusikaltėlius, nenormalų elgesį ir pavojingus žmones, turėtumėte žinoti ir jūs, nes tai gali išgelbėti jūsų gyvybę.

PAVOJINGŲ ŽMONIŲ TIKROVĖ

Ir vėl – niūri antraštė: vienišius žudikas pasirodo biure, klasėje, stovyklavietėje ar kitur ir, rodos, be jokios aiškios priežasties šau-

tuvu ar kitu ginklu sužeidžia ar nužudo daugybę žmonių. Po kiekvieno tokio išpuolio, nutilus sąmyšiui ir palaidojus ar apgydžius aukas (pastarosios ir jų šeimos nariai, be abejo, lieka traumuoti visam likusiam gyvenimui), keliamas klausimas: „Kas galėjo tai padaryti, ar įmanoma buvo užkirsti tam kelią?“

Vėliau šie įvykiai mėnesių mėnesius aptarinėjami žiniasklaidos ir neišeina mums iš galvos (pavyzdžiui, žudynės Virdžinijos technikos universitete, Kolumbaino vidurinėje ir Sendi Huko pradinėje mokykloje bei Norvegijos sostinėje Osle). Liūdna, bet masinės žudynės surengiamos labai dažnai – vien JAV po 18–20 kartų per metus. Jų dažnis kone monotoniškas – per mėnesį pasitaiko šiek tiek daugiau nei vienas kraupus įvykis. „Kiek žmonių žuvo šį kartą?“ – atsargiai paklausiamo. 8, 16, 26, 77 (tiek žmonių Utiojos saloje, Norvegijoje, 2011 m. liepos 22-ąją užmušė Andersas Behringas Breivikas, narcisizmu ir ksenofobija pasižymintis dešiniųjų pažiūrų ekstremistas)?

Tačiau baisiausių tragedijų šešėlyje dažnai lieka nusikaltėliai, su kuriais susiduria dauguma žmonių. Vienam masinių žudynių vykdytojui tenka šimtai tų, kurie vienu kartu nužudo vieną vaiką, vieną asmenį, su kuriuo susitikinėja, vieną sutuoktinį. Visa tai vargiai užimtų vieną puslapį šešiuose didžiausiuose šalies dienraščiuose. Tai, kas lieka nepaviešinta, yra nusikaltimai, kančios ir skriaudos, kuriuos gali tekti patirti daugumai mūsų.

Tarp mūsų esantys pavojingi žmonės terorizuoja mus namuose, bažnyčiose, mokyklose, darbe. Nieko neįtariančios ar patiklios aukos pakliūva į jų nagus, ir dažniausiai tai paaiškėja tik tada, kai jau būna per vėlu. Pirmuosiuose laikraščių puslapiuose aprašomi tie reti atvejai, kai nusikaltėliai įkliūva. Jie kalti dėl beveik 15 000 žmogžudysčių, 4,8 mln. smurto šeimoje atvejų, 2,2 mln. apiplėšimų, 354 000 vagysčių ir daugiau nei 230 000 seksualinio pobūdžio nusikaltimų, įvykstančių JAV per vienerius metus. Apie daugelį

tokių atvejų nutylima, o kaltininkai lieka nenubausti. Kai kurie pavojingi žmonės daug metų grobsto senolių ar net savo draugų pinigus, kaip antai Bernardas Madoffas (šis nusikaltėlis sukčiavo tokiu stambiu mastu, kad daugelio jo aukų finansinė padėtis tapo kritiška). Jie gali ištisus dešimtmečius netrukdomi darbuotis ir griauti kitų gyvenimus – kaip neseniai nuteistas vaikų tvirkintojas Jerry Sandusky, savo iškrypimą tenkinęs Pensilvanijos valstybiniam universitete.

Prisiminkite atvejus iš savo gyvenimo, kai kažkas jus apvogė ar jums pasinaudojo. Galbūt apiplėšė jūsų namą ar mašiną. Galbūt susitikinėjote su kuo nors, ir vėliau paaiškėjo, kad tai blogas žmogus, galbūt buvote terorizuojamas mokykloje ar darbe. Galbūt kas nors jums grasino, jus užpuolė ar tvirkino, bet jūs nutylėjote, o jei ir nenu tylėjote, į tai nebuvo tinkamai reaguota. Apie daug negero vių, vykstančių šalia mūsų, nepranešama, tad kaltininkai nesulaukia atpildo. Pasak kriminalistų, per pastaruosius 60 metų mažiau nei 1 proc. nusikaltėlių sėdo į kalėjimą už tai, ką padarė.

Kaip matome, daugelis pavojingų žmonių išvengia susidūrimo su teisėsauga, tad netrukdomi gadina mums gyvenimą, arba praeina nemažai laiko, kol jie sustabdomi. Ir tai vien fizinė žala, o juk ne visos žaizdos yra fizinės. Yra daug žmonių, kurie žlugdo mus emociškai, psichologiškai ar finansine prasme. Jie taip pat pavojingi, nes savo veiksmais kelia mums pavojų.

KAIP IŠSKYRIAU KETURIS PAVOJINGŲ ŽMONIŲ TIPUS

Dirbdamas FTB nusikaltėlių psichologinių portretų modeliotoju, ėmiau pastebėti tam tikras savybes, būdingas žmonėms, labiausiai atkreipiantiems mūsų dėmesį. Tie žmonės nuolat pridaro kitiems bėdų, pažeidžia įstatymus, rizikingai elgiasi, naudojami kitais ar

prieš juos smurtauja – trumpai tariant, sukelia kitiems kančių ir skausmo, ir ne sykį ar dusyk, o nuolat.

Savo pastangomis ir kitų padedamas suvokiau, kad esama tam tikrų asmenų, kurie yra sunkaus charakterio, mėgsta apgaudinėti ir manipuliuoti, jaučia malonumą naudodamiesi kitais ir negerbia žmonių ar įstatymų. Jie vargina emociškai ir gali būti žiaurūs, itin abejingi ar piktnaudžiauti kitų gerumu. Taip elgiasi visą laiką, nè nepagalvodami apie kitiems daromą fizinę ar psichologinę žalą.

Per tyrimus, suėmimus ir pokalbius su prievartautojais, žudikais, grobikais, bankų plėšikais, aferistais, pedofilais ir teroristais man paaiškėjo – kai kuriais atvejais per didelius vargus – kad pavojingi žmonės labai apgaulingi. Išoriškai jie gali atrodyti ir elgtis gana normaliai, netgi būti inteligentiški, įdomūs, žavūs ir patrauklūs. Tačiau jie visuomet yra pavojingi.

Su Kelly Therese Warren susipažinau 1995 m. Tuomet trisdešimties metų moteris su dukra ir vyru gyveno Džordžijos valstijos Vorner Robinso mieste. Praeityje ji dirbo sekretore armijoje ir po tarnybos Vokietijoje garbingai baigė karjerą. Kelly vyras dirbo medienos sandėlyje, o ji pati tuomet vertėsi atsitiktiniais auklės ir pardavėjos darbais.

Kelly visuomet man nusišypsodavo ir pasveikindavo apkabiniu. Kad ir kiek mažai maisto turėdavo, visuomet kuo nors pavaišindavo ir paduodavo stiklinę saldintos šaltos arbatos. Per visą vasarą mudu kalbėjomės daugiau nei keliolika kartų, Kelly visada šypsodavosi.

Kelly man papasakojo, koks buvo jos, JAV armijos kariškės, išsiųstos į Vokietiją, gyvenimas, apie tai, ką reiškia augti skurdžioje pietų valstijos šeimoje. Moteris visuomet buvo linksma, greitai atsakydavo į mano klausimus ir užpildydavo spragas. Beveik metus ji man ir kolegoms teikė informaciją, kuria naudojomės siekdami sučiupti nusikaltėlę – ne šiaip nusikaltėlę, o Sovietų Sąjungos šnipę.

Beveik metus sekėme kiekvieną Kelly žodį. Naudojomės visa informacija, kurią ta moteris mums taip geranoriškai teikė.

Tačiau buvo viena problema – negalėjome prisikabinti prie nieko, ką Kelly mums pasakojo. Kol viską patikrinome, užtruko, nes daugelis pėdsakų vedė į Europą, o ne į JAV. Tačiau galiausiai surinktais faktais galėjome priremti Kelly prie sienos – tada, kai paaiškėjo, kad ji ne tik melavo, bet ir buvo tas žmogus, kuris sukėlė pavojų savo šaliai. Tai Kelly, būdama vos dvidešimties, Šaltojo karo pradžioje sukėlė pavojų visai Centrinei Europai, nes, atspausdinusi mašinėlė, pardavė Sovietų Sąjungai svarbius karo planus.

Kelly su savo miela šypsena ir saldžia arbata – vienas iš pavyzdžių, kokie žavūs, smagūs ir įdomūs būna pavojingi žmonės, taip pat galintys sukelti pavojų visai šaliai, o šiuo atveju net kelioms šalims. Kelly nuteista 25 metams kalėjimo už šnipinėjimą ir šiuo metu atlieka bausmę.

Pavojingi žmonės turi ne tik asmenybės, bet ir mąstymo sutrikimų – jie neturi moralės ir etikos suvokimo. Jais negalima pasitikėti, nes jie nesako tiesos, jiems nerūpi aplinkiniai, jie nesugeba jų saugoti ar ginti. Dėl šių sutrikimų jie atneša kitiems nelaimių ir sukelia kančių.

Laikui bėgant išskyriau keturis asmenybių tipus, kuriems priklausančios žmonės mums kenkia labiausiai – kasdien kelia mums pavojų finansine, emocine ir fizine prasme. Keturi pavojingų žmonių tipai, apie kuriuos kalbėsime šioje knygoje, yra tokie:

- Narcizai
- Emociškai nestabilios asmenybės
- Paranoikai
- Maniakai